

НАРОДНА ВИШИВКА СЕЛА ЛУЧИЦІ: ТРАДИЦІЇ І НОВАЦІЇ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ ст.

Тетяна Куцир

*кандидатка мистецтвознавства, наукова співробітниця відділу
народного мистецтва Інституту народознавства НАН України*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6522-0640>

DOI: [https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17\(33\)-21](https://doi.org/10.37222/2524-0315-2025-17(33)-21)

Зосереджено увагу на аналізі особливостей народної вишивки с. Лучиці Шептицького р-ну Львівської обл. на основі виставки «Пам'ять роду» (12.02.24–29.03.24) в Інституті досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. У центрі дослідження – традиційні принципи оздоблення жіночих сорочок, а також новації першої половини ХХ ст. у їхньому взаємопоєднанні. Визначено характерні особливості народної вишивки цього осередку, тенденцію до багатоколірності, особливо яскраво проявлену на початку ХХ ст., поєднання геометричних мотивів із рослинними та орнітоморфними, наявність національної символіки у виробих 1920–1930-х років.

Ключові слова: вишивка, традиція, новація, декор, крій, орнамент, мотив.

Постановка проблеми. Українська традиційна вишивка – це яскраве і самобутнє явище, яке вже тривалий час вважають національним символом. Із початком повномасштабного вторгнення росії в Україну звернення до національних символів набуло особливої актуальності. Всередині країни вивчення таких знакових явищ відбувається синхронно з пошуком шляхів репрезентації національної ідентичності за допомогою, зокрема, візуально впізнаваного та естетично довершеного декору. Символічне значення вишивки транслюється назовні держави через використання одягу з відповідним оздобленням як офіційними українськими урядовими делегаціями, окремими посадовцями, артистами, ведучими та іншими публічними особами, так і іноземними представниками.

Активна увага громадськості до особливостей української традиційної вишивки вимагає поглиблення фундаментальних знань у цій галузі декоративного мистецтва, звернення уваги на особливості оздоби не лише на великих історико-етнографічних територіях, а й в окремих осередках у їхніх межах.

Необхідність подальших досліджень української традиційної вишивки підтверджує й виставкова діяльність, яка триває в Україні, незважаючи на активну воєнну агресію росії та загрози життю, які вона несе. До 2022 р. значна частина українських виставкових проєктів демонструвала традиційне вбрання та вишивку всієї України (наприклад, «Вікна» (05.02.2015–09.03.2015), Мистецький арсенал, Київ; 100 комплектів традиційного вбрання кінця XIX – початку XX ст. із провідних музейних колекцій Києва, які представляли більшість територій України, окремих її регіонів («Етновимір: традиції і трансформації», відкриття 21.05.2016, Національний музей у Львові імені Андрея Шептицького; експозиції комплектів традиційного вбрання західної частини України чи окремих відомих осередків народного мистецтва (наприклад, «Великдень на Яворівщині» (квітень–травень 2017, Музей народної архітектури та побуту у Львові імені Климентія Шептицького; поряд із комплектами вбрання, представлені окремі компоненти, оздоблені вишивкою: жіночі та чоловічі сорочки, запаски, кабати, хустки тощо).

Із початком повномасштабного вторгнення конечність захисту фондів зумовила обмеження в експозиційній діяльності музеїв і пошук шляхів продовження їхньої діяльності. Одним із виходів стала презентація приватних колекцій, а також невеликих збірок традиційного вбрання з окремих сіл. Першою з таких стала виставка «Вишивка Залозецького краю», яка відбулася спершу в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї (травень–червень 2022), а згодом – в Історико-краєзнавчому музеї м. Винники (липень–серпень 2022). На ній демонстрували рушники, жіночі та чоловічі сорочки, оздоблені вишивкою жіночі запаски. Наступна виставка з подібною концепцією «Доля вишита нитками» відбулася у вересні 2023 р. у «Домі Франка». На ній громадськості показали комплекти традиційного жіночого та чоловічого вбрання, окремі його компоненти із с. Шарпанці Шептицького р-ну Львівської обл. Її продовженням стала виставка «Пам'ять роду» (12.02.24–29.03.24)

в Інституті досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, організована Галиною Забавською за підтримки генерального директора Книгозбірні Василя Ферштея, директорки Інституту досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Лариси Купчинської, при активній участі в оформленні експозиції працівниці Інституту Наталії Гнатишак.

На відміну від експозицій, зосереджених на репрезентації масштабних за площею явищ, наприклад, традиційного вбрання всієї України, звуження територіальних меж до одного населеного пункту дає можливість продемонструвати локальні особливості народного одягу, звичні для нього прийоми крою та шиття, засоби й характерні риси оздоблення. Водночас, такі виставки допомагають краще зрозуміти зміни, які відбулися у традиційній одязі кінця XIX – першої половини XX ст., взаємовпливи між сусідніми населеними пунктами чи історико-етнографічними районами, значення суспільно-політичних подій і модних тенденцій для її декору. Виділення загальних течій у процесі аналізу дасть змогу доповнити сучасні знання про українське традиційне вбрання, сприятиме точнішому датуванню артефактів, а також визначенню місця їхнього походження.

Відповідно до сучасного історико-етнографічного районування с. Луциці Шептицького р-ну Львівської обл. належить до Волині [9, с. 62; 11, с. 42] чи Малого Полісся [2, с. 79], а територіально – до Сокальської територіальної громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вивчення сокальського народного мистецтва зверталися С. Чехович (1957) [21], І. Гургула [8] та Х. Приймак (2019) [16]. Кожна з дослідниць приділила увагу традиційному одягу та вишивці цього осередку. Скажімо, С. Чехович акцентувала на «своєрідності і багатстві вміло скомпонованого рослинного орнаменту ... у вишивках Сокальщини. Рослинні і геометричні орнаменти поєднані в них у безлічі варіантів, внаслідок чого створена велика кількість найбільш різновидних, багатих візерунків» [21, с. 7–8]. Вона також зазначала, що вишивання дуже поширене і ним займаються у всіх селах і містечках Побужжя. Як приклад оздоблення вишивкою одягу, С. Чехович розглянула сорочку, виконану у 1906 р. Ганною Томашівською із

с. Бишова (тепер Шептицького р-ну Львівської обл.). В оздобі її рукава, на який «спрямована вся творча думка» [21, с. 9], майстриня використала рослинні орнаменти, два з яких розміщені ближче до уставки, а один – на невеликій відстані від манжета. Чим нижче від уставки розміщений візерунок, тим легшим і прозорішим він стає. Укладання горизонтальних декоративних стрічок із проміжками між ними сприяє гармонійному заповненню площини та творенню довершеної цілісності твору.

В альбомі «Квітуче народне мистецтво» [8, с. 6], однією з авторок якого була І. Гургула, вміщений чи не найповніший опис традиційної сокальської сорочки: «Сорочки мали уставковий крій, великий відкладний комір, широкі рукави з уставками і чотирикутними ластовицями. Рукав закінчувався широкою манжетою (дудом), рідше вузькою. Пазушка була довгою, розрізаною до пояса, біля коміра зав'язувалася на гарасівку ... Пізніше пазушку застібали на гудзики. ... У жіночій сорочці найбільше орнаментувалася уставка, рукави; скромною смужкою прикрашався самий край коміра і рідко – пазуха». Дослідниця також зазначає, що у с. Лучиці «комір сорочки був так само густо вишитий, як і дуди». Із вишивальних технік домінував хрестик, окремі частини (комір, пазуха, уставка) оздоблювали стебнівою, для з'єднання окремих частин сорочки використовували декоративну мережку. У праці вказані назви таких мережок (за сучасною класифікацією – це змережування): «проток», «мережка триразна», «мережка обкидана», «кіскою», «зубчиками», «шнурочком», «проста», «єдниста», «дрібненька», «кривулькою». Щодо кольорів вишивки, то наприкінці XIX – на початку XX ст. вона була здебільшого одноколірна (чорна), у 20–30-х рр. XX ст. – чорна з червоним чи жовтим, у 30-х рр. – поліхромна [8, с. 6]. Дослідниця також зазначає, що на Сокальщині наприкінці XIX ст. був поширений геометричний орнамент, до якого на початку XX ст. долучали рослинний – з мотивами рож, тюльпанів, барвінку. «Геометричні вишивки мають такі назви: “клинці в клинах”, “калиточки”, “зорі”, “вікна більші”, “більші клинці”, “малі клинці”, “трикутні клинці”, “вужі-козельці”, “зірки”, “посажка”, “вишні”» [8, с. 9]. В ілюстративній частині ці відомості доповнені схемами візерунків стебнівою з їхніми назвами [8, іл. 11].

Крім фахової теоретичної частини, в альбомі вміщені дві схеми крою уставкової сорочки з відмінними розмірами уставки, різні

варіанти пошиття та оздоблення жіночих сорочок, зокрема із с. Лучиці, яка, крім зазначених особливостей декорування коміра, вирізняється з-поміж інших вертикальним розташуванням візерунків на рукавах, невеликими вкрапленнями жовтого по лінії з'єднання уставки з рукавом та на манжетах [8, іл. 3].

Вишивку як складову народного мистецтва Сокальщини вивчала у своїй дисертаційній роботі Х. Приймак [16]. Дослідниця акцентує на виложистих комірах та «розкішно оздоблених вишивкою рукавах» [16, с. 82]. Використання лише чорного кольору у вишивці авторка пояснює «традицією, тонким смаком майстрів і особливо тим, що селяни в домашніх умовах використовували природні барвники» [16, с. 96]. Покликаючись на Б. Сокальського, вона зазначає, що давніша вишивка була «геометричною, дрібного рисунку, червоного або чорного кольорів, або й обох разом, інколи з додатком жовтого» [16, с. 101]. Появу рослинної орнаментики у формі гірлянд, великих букетів і квітів, укладених рядами у вишивці цього району, Х. Приймак датує кінцем ХІХ – початком ХХ ст. Візерунки обабіч шва, що з'єднував уставку з рукавом, були дзеркально симетричними [16, с. 101].

До конструктивних і декоративних особливостей вбрання цього району у контексті досліджень народного одягу всієї України чи тільки західної частини зверталися, зокрема, І. Гургула [3, с. 24], О. Кульчицька [15, с. 80–81], К. Матейко [12, с. 147], М. Білан, Г. Стельмашук [1, с. 197–208], Т. Ніколаєва [14, с. 253]. Волинському традиційному вбранню присвятила свою монографію Г. Стельмашук, у якій, поміж іншими, вміщені схеми крою та орнаменти із Сокальщини [18, с. 131–135].

Традиційну вишивку Сокальщини згадувала також Р. Захарчук-Чугай, зауважуючи, що вишивка чорними нитками Сокальського району має стримане, урочисто-емоційне звучання [6, с. 106]. Детальніше на ній зупинилася І. Гургула, виділяючи вишивку цього району з-поміж інших: «У Львівській області вирізняються вишивки північних районів, особливо Сокальського. Вони мають легкі узори геометричних та рослинних мотивів і вишивані чорними нитками поверхневим шиттям – хрестиком, стебнівкою чи позагольковим накидом. Деякі з них зроблені дуже майстерно і справляють враження тонкого мережива. Контраст чорного з білим становить

характерну ознаку сокальських вишивок. Подекуди їх оживляють жовтим, синім, червоним кольорами. Зрідка в дуже незначній кількості додають зеленого кольору» [3, с. 24].

Думку І. Гургули про вишивку Сокальщини, яка нагадує мереживо, повторила і Т. Кара-Васильєва: «Вишивкам Сокальського району властиві легкі узори рукавів жіночих сорочок, що створюють враження тонкого мережива. Їх виконують переважно хрестиком нитками чорного кольору» [7, с. 213].

Л. Кравчук, досліджуючи вишивку Львівської області, виділяла сокальську в окрему групу, для якої характерний чорний колір і «симетрично розкладені геометричні фігури. В інших випадках гірлянди квітів виступають разом з ромбами і букетами. У вишивках з рослинним орнаментом до основного чорного кольору додається трохи синього, червоного і жовтого. Всі вишивки цього типу виконуються хрестиком» [20, с. 5].

У праці «Народні майстри » І. Гургула та С. Чехович також зупинилися на особливостях сокальської вишивки [4, с. 7–8]. Вони зазначали, що для Сокальщини типовими є легкі за рисунком рослинні орнаменти, часто поєднані з геометричними. З останніх поширеним є скісний квадрат, заповнений дрібними елементами: «каліточками» або «клинками в клинках». Типовими техніками вишивки для цих територій були хрестик, мережка, стебнівка, позаголковий шов, які інколи поєднували із гаптуванням (найчастіше в оздобленні виложистого коміра¹). Вчені підкреслювали мереживний ефект чорної вишивки з чітким рисунком на білому полотні. До чорного часто додавали незначну кількість червоного та золотисто-жовтого – поєднання, притаманне святковим молодіжним вишиванкам. Приблизно з 1930-х рр. сокальські вишивки втратили стриману гаму з перевагою чорного кольору. На зміну їй прийшла яскрава поліхромія з домінантою теплих відтінків.

Крім загальних тенденцій, І. Гургула та С. Чехович проаналізували жіночі сорочки з колекції Музею етнографії та художнього промислу, а також, спираючись на музейні пам'ятки, назвали основні осередки традиційної вишивки Сокальщини та імена майстринь. Більшість осередків розташовані південніше від с. Лучиці, а саме село у цій праці не згадане.

¹ Примітка авторки. – Т. К.

У 2020-х рр. дослідження сокальської вишивки на якісно новому рівні продовжили Н. Гаврилів та В. Чипурко. Перша з них окреслила характерні особливості сокальських сорочок: «великий вилужистий комір, дрібний хрестик, стебнівка в 2–3 ряди, вишита чорними, іноді білими і сірими вощеними нитками, яка надає чіткого графічного завершення всім деталям, об'ємно-рельєфне викінчення елементів обкидним швом (переважно чорними нитками), використання дрібних чорних, рідше кольорових гудзиків» [17, с. 3]. Вона також зазначила, що в одній сорочці часто поєднували рослинні орнаменти з геометричними, а з 20-х рр. XX ст. палітра кольорів вишивки була розширена спершу золотисто-жовтими тонами, а згодом – зеленими, червоними, синіми.

В. Чипурко у 2023 р. опублікувала альбом, у якому розмістила описи 60 вишитих традиційних сорочок другої половини XIX – початку XX ст. із кроєм і схемами орнаментів Надбужжя, до якого зарахувала й колишній Сокальський район [22]. Взявши за основу характерні «мереживні» візерунки, виконані хрестиком чорними нитками, В. Чипурко визначає територію їхнього побутування як Шептицький р-н Львівської обл. (1940–1921 – Сокальський, Радехівський), Володимирський р-н Волинської обл., а також Холмщину (тепер територія Республіки Польщі), що збігається з районуванням І. Гургулі та С. Чехович [4, с. 8]. В. Чипурко зауважує, що одяг навіть із сусідніх сіл суттєво відрізнявся [22, с. 4–5]. Загалом, це одне з найґрунтовніших досліджень традиційної вишивки південних районів Волині чи Надбужжя (як називає ці території авторка), яке має практичне значення завдяки детально розробленим кресленням сорочок та орнаментальним схемам.

Підсумовуючи огляд наявної на сьогодні літератури зі згадками чи дослідженнями сокальської вишивки, зазначимо, що досі основним завданням, яке ставили перед собою автори вказаних публікацій, було окреслення загальних рис, притаманних традиційному вбранню та вишитій оздобі Волині, Надбужжя чи Сокальщини. Натомість дослідження особливостей окремих осередків на цих територіях не проводили; зміни у крої та оздобі вбрання, його окремих компонентів, які мали місце на початку XX ст., зазвичай позначені у цих працях одним реченням. Отже, **мета статті** полягає у вивченні особливостей традиційної вишивки Сокальщини

на основі експонатів виставки «Пам'ять роду» із с. Лучиці, значну частину яких становили вишиті жіночі сорочки 20-х рр. XX ст. – основний **предмет розвідки**. Використовуючи **метод** аналізу однотипних виробів із одного осередку, маємо змогу простежити традиційні та нові прийоми у їхніх крої й оздобі, більш детально розглянути поєднання усталених принципів із новаціями, з'ясувати їхнє співвідношення та виділити базові тенденції.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до наявної в опрацьованій літературі інформації та свідчень дослідників, багатоколірній сокальській вишивці передувала монохромна чи з обмеженою палітрою кольорів² [8, с. 6; 23, с. 56]. З-посеред жіночих сорочок с. Лучиці, представлених на виставці, таких було декілька. Спираючись на думку дослідниць традиційного вбрання цього району, які стверджували, що, крім мережаних хрестикових візерунків, визначальними особливостями жіночих сорочок Сокальщини були: уставковий крій з уставкою по пітканню, великий виложистий комір, «обведення» уставок стебнівкою у 2–3 ряди [8; 17; 21]. Найдавнішою, або такою, що втілювала давні звичаї щодо пошиття та оздоблення традиційного вбрання цього осередку, вважаємо сорочку, яка належала Анні Мартинюк³ (іл. 1). Міркування про давність її походження опосередковано підтверджує загальний стан, який суттєво більш зношений, аніж інших виробів на виставці.

Сорочка виготовлена із лляного домотканого полотна, має уставковий крій, широкі дуди (манжети), завершені фальбанками (рюшами), глибоку пазуху із планкою, яка застібається на п'ять гудзиків і єдина із представлених на виставці – має великий комір. Виріб оздоблений стрічковими візерунками, вишитими хрестиком у декілька рядів, чорними та червоними бавовняними нитками на комірі, уставках і верхній частині рукавів, дудах і фальбанках, які вікінчені петлевим швом.

Композиція вишитого декору має два центри, які визначають розмір і розташування інших елементів оздобі: в підуставковій смузі рукавів та на комірі, проте не вздовж краю деталі, а ближче

² Зважаючи на суперечливі відомості щодо того, яка орнаментика – геометрична чи рослинна – була більш давньою на території Сокальщини, цей чинник ми не беремо до уваги.

³ Тут і далі покликання на експонати виставки здійснюватимемо за іменами власниць виробів, вказаних організаторами виставки.

до середини. В обидвох випадках застосовано той самий принцип організації поверхні, згідно з яким усі елементи найширшої орнаментальної смуги щільно поєднані між собою, а їхні мотиви мають чітке графічне накреслення з переважанням плям над лініями та чорного кольору над червоним. Від найширших ліній догори і донизу (на уставці та рукавах) чи тільки донизу відходять тонші та ажурніші візерункові стрічки. Орнаменти, розташовані у середній частині рукава, дещо насиченіші, ніж ті, що розміщені у верхній частині уставки ближче до горловини. Загалом, такий прийом не є типовим для декоративного вирішення українських традиційних уставкових сорочок, у яких, здебільша, щільністю мотивів, кольором чи вишивальними техніками підкреслена лінія, розташована на межі з'єднання рукава з уставкою.

Для Сокальщини типовим було оздоблення тонкими смугами. У цій же сорочці візерунки йдуть уздовж бічних країв так, що найширший із них розміщений найближче до центру. Від нього до країв вишиті вузькі смуги, друга від краю з яких обрамляє периметр коміра. Такий тип декорування відповідає твердженню І. Гургули про особливості оздоблення комірів жіночих традиційних сорочок із с. Лучиці [8, с. 6].

Визначальною особливістю цієї сорочки є також те, що жоден із візерунків у ній не повторюється. Навіть тоді, коли здавалося б доцільним було використання цього повтору (наприклад, по краю коміра і фальбанок, які також прикрашені двома вузькими стрічками), майстриня обирає щоразу нові орнаменти, мотиви та ритм яких настільки співзвучні, що це сприяє єдності загальної композиції.

У виробі домінують рослинні візерунки доволі натуралістичного трактування, доповнені вузькими з сильною геометризациєю природніх прототипів і цілком геометричні, які справляють враження мережива. У смугі на рукаві, розміщеній під найширшою, серед листків і гілук є зображення птахів. Їхній єдності сприяє лаконічне накреслення мотивів, гармонія поміж вишитими стрічками та проміжками, а також використання подвійного ряду стебнівки червоного та чорного кольорів по трьох сторонах уставки та коміра, по краю дуд і на пазусі.

Сорочку Анни Мартинюк відзначають злагодженість усіх конструктивних і декоративних елементів, пропорційність деталей, вдало

знайдені співвідношення між ними та декором, який не перевантажує виріб, а влучно підкреслює окремі складові частини, створюючи гармонійний образ. Крім того, у ній є деталі, які виділяються з-посеред інших збережених сорочок Сокальщини, а саме: фальбанка по низу дуд (окрім цієї сорочки, подібне викінчення притаманне сорочці зі збірки Музею народної архітектури і побуту у Львові імені Климента Шептицького (далі – МНАП) [17, с. 12], а також сорочці без вишивки із с. Потуриця [10, іл. 2а]), двоколірна подвійна стебнівка, оригінальне розміщення декоративних смуг.

Інше викінчення горловини та рукавів при збереженні традиційного уставкового крою з уставкою, пришитою по підканню, притаманне сорочці Юлії Артищук (іл. 2), яка, відповідно до датування організаторів, є найдавнішою на виставці за часом виготовлення – 1910-ті рр. На відміну від виробу Анни Мартинюк, її горловина викінчена за допомогою стійки, яка застібається на два гудзики. В альбомі «Квітуче мистецтво» вміщене зображення сорочки із с. Лучиці з аналогічним завершенням горловини [8, іл. 3в], тому можемо припустити, що цей варіант пошиття був притаманним або ж побутовував разом із відкладним коміром у жіночих сорочках цього осередку.

Оригінальним і таким, що не повторюється у жодній іншій сорочці на виставці й не є типовим для сокальських виробів, які зберігаються в українських музейних збірках, є завершення рукавів. У нижній їхній частині закладені три горизонтальні складки, які на Опіллі називали «фалдошками» і часто використовували для оздоблення підкладки спідниць та суттєво рідше – рукавів сорочок. Подібний спосіб декорування трапляється й у сорочках 30-х рр. із Розточчя. Дуди у виробі відсутні, рукав біля зап'ястка зібраний у дрібні складки, а край деталі оздоблений зубцюванням петлями [10, с. 149] чорними нитками.

Вишитий декор сорочки багатий і різноманітний: хрестикові візерунки оздоблюють практично всю площину рукава, розміщені широкими смугами обабіч розрізу пазухи та на стійці. Хрестик доповнюють стебнівка (якої у цьому випадку зовсім небагато – лише по низу рукавів); «кривулька» – у верхній та нижній частині стійки, вздовж краю рукавів; уже згадане зубцювання петлями, яким викінчена, крім рукавів, стійка і змережування «зубці», за допомогою

якого з'єднано рукав із уставкою. Вся вишивка сорочки – чорного кольору, а її мереживність підкреслена контрастним співставленням чорного декору з низьким рельєфом і білого тла з характерним для льону полиском. Власне цей контраст і є типовою ознакою традиційних сокальських вишивок, як зазначали дослідниці ХХ – поч. ХХІ ст. [3, с. 24].

У сорочці збережений також характерний для Сокальщини принцип розміщення візерунків на рукаві: від більш насиченого на уставці та у верхній частині рукава до ажурніших – у нижній. У багатьох традиційних сорочках із цього району з державних і приватних збірок (наприклад, жіночих сорочках МНАП [17, с. 6] чи з колекції «Відкрита скриня» [5]), використаний принцип розміщення дзеркально-симетричних візерунків обабіч декоративного шва (різних видів змережування). У цій же сорочці обабіч шва йдуть два однакових доволі широких візерунки з окремо розміщеними галузками троянд на сітці з прямих і діагональних ліній. Підкреслення лінії між рукавом та уставкою за допомогою рядів шевронів обабіч зубцьованого змережування, а також меандрова лінія під орнаментом на рукаві у цьому випадку органічно поєднує крій виробу з його вишитим декором. Ці горизонталі перегукуються з вузькими стрічками у нижній частині рукава та вздовж його краю.

Середню частину цієї конструктивної деталі займає розлогий рослинний візерунок із доволі великими щодо інших орнаментальних елементів сорочки мотивами дзвіночків, пелюсток чи листків, розміщених поміж завитків і стебел. Він дещо дисонує з чіткими геометричними формами візерунків уставки, верхньої частини рукава та пазухи, а особливо – з дрібними квітковими мотивами у смугах по низу та краю рукава, а також на стійці. Цей орнамент розміщений у тій частині деталі, яку зазвичай прикрашали окремими квітковими галузками, розміщеними в один чи декілька рядів (наприклад, у жіночих сорочках із с. Себечів [15, с. 81]). У виробі, що належав Юлії Артищук, їх замінив розлогий рапортний візерунок, який схожий на традиційні своєю мереживністю, проте, не має їхньої вишуканості та компактності.

Як зазначено на експлікації до сорочки, Юлія Артищук належала до заможного роду, і цей виріб виразно підкреслює її матеріальне становище. Крім традиційних рис (уставковий крій зі стійкою,

одноколірна вишивка чорним, розташування візерунків смугами), у ній присутні новації, які відрізняють її від давніх зразків: незвичне завершення рукава із призбірками та фалдошками без манжетів, оздоблення пазухи широкою орнаментальною смугою, нетиповий вибір візерунка для центральної частини рукава.

На виставці були представлені також запаски, у декорі яких використані візерунки, аналогічні до тих, що прикрашають сорочку Юлії Артишук (іл. 3). На одній із запасок таких орнаментів є два. У верхній частині виробу розміщений широкий рослинний візерунок із дзвониками, у нижній – узор, який прикрашав пазуху сорочки, основним мотивом якого є ромб із вписаною у нього чотирипелюстковою узагальненою квіткою з чотирма пагінцями-пуп'янками на кожній із сторін. Вишивка хрестиком запаски відрізняється від вишивки сорочки яскравою поліхромією з червоною, жовтою, блакитною, синьою, зеленою та фіолетовою барвами майже в однакових пропорціях. Чорними нитками виконані контури кожного з мотивів – різних за шириною, формою та накресленням візерунків, який підкреслює ритм кожного з них і водночас об'єднує їх між собою. Орнаменти, аналогічні до декору сорочки Юлії Артишук, у запасці поєднані з двома смугами узорів, типовими для вишивки Покуття, які, очевидно, були запозичені з друкованих таблиць. У 30-х рр. XX ст. цей візерунок друкували, зокрема, у журналі «Нова хата».

Окремо зупинимося на ромбовидному узорі по низу запаски, який у зазначеній вище сорочці прикрашав пазуху. Цей орнамент відзначається вишуканими пропорціями та співставленнями ритмічних зигзагоподібних ліній із ромбами між ними з вписаними квітковими мотивами, які контрастують із зигзагами гнучкими лініями пагонів. Крім запаски з іл. 3, дещо більш схематична його варіація прикрашала запаску, яка на виставці була представлена у комплекті з сорочкою Софії Лукач і є аналогічною до схеми вишивки, проте з модифікаціями у кольорових співставленнях – у запасці Євгенії Шевчук із сусіднього села Шарпанці. Проте використання цього візерунка не обмежувалося лише Сокальщиною – запаски з таким самим декором у різноманітних більше чи менше стриманих кольорових трактуваннях із Львівської області збережені, зокрема, у Львівському історичному музеї (далі –ЛІМ)

(Жовківський р-н, ТК-4072), Музеї Івана Гончара (ймовірно, з Яворівського р-ну, Кн-1157), а також у червоно-чорному трактуванні – в Історико-етнографічному музеї «Берегиня» (далі – ІЕМБ) (м. Бурштин Івано-Франківської області), в якому представлена велика колекція опільського вбрання. Цей узір у червоно-чорних барвах із незначними вкрапленнями блакитного без зазначення його походження замалювала О. Бачинська [19, с. 191].

Ще одним виробом, представленим на виставці «Пам'ять роду», з близьким до традиційного кроєм і декором, є сорочка, оздоблена дзеркально-симетричними візерунками по лінії пришивання уставки до рукава. Пропорції основних її деталей дуже близькі до сорочки Анни Мартинюк, проте її уставка скроєна разом із рукавом, не має виложистого коміра, а край її дуд оздоблений не фальбанкою, а зубцюванням петлями [10, с. 149]. Появу сорочок із уставкою, цільнокроєною з рукавом, дослідники пояснюють заміною доморобних тканин, ширина яких рідко перевищувала 60 см, на значно ширші полотна промислового походження [12, с. 52].

Попри відсутність уставки, розміщення візерунків у верхній частині рукава повністю відповідає уставковим сорочкам, а шов між деталями зімітовано суцільним рядом, вишитим хрестиком, із двома рядами стебнівки з кожного його боку. Як і в сорочці Юлії Артишук, орнаменти у тій частині рукава, що відповідає уставці, та одразу під нею, повторюються. Вздовж лінії імітації шва їх доповнюють «бігунці»-меандри, а з протилежних боків – тонкі смужки з мотивами ягідок і листочків. Крім рукавів, вишивка оздоблює манжети виробу, для яких обрані візерунки в діагональну смужку.

Декор цієї сорочки із с. Лучиці дуже подібний до вбрання Ярослави Романюк із сусідніх Шарпанців (іл. 5). В експлікації до неї зазначено, що це так звані «пісні сорочки» – вироби, які одягали у піст. У таких сорочках оздоблювали лише уставки, комір і манжети. Ймовірно, призначенням таких виробів зумовлена відсутність новачій, притаманних святковим сорочкам 20–30-х рр. ХХ ст.

Сміливе поєднання усталених принципів із новими підходами до крою та оздоблення відзначає сорочку Анастасії Піньковської (іл. 4). Уставковий крій рукавів у ній поєднаний із тунікоподібним кроєм станка із защіпами по лінії вшивання уставок та по спинці. Незвично для сокальських традиційних сорочок у ній трактована

горловина та пазуха – розріз має квадратну форму із застібкою на три гудзики по лівому його краю. Нижній край горловини оздоблений петлевим швом, смужкою геометричного орнаменту та двома дрібними квітковимигалузками хрестиком під ним.

Уставки та рукави цієї сорочки, натомість, є втіленням усталених для цієї місцевості принципів оздоблення: змережування по лінії з'єднання уставки з рукавом; смужки геометричного орнаменту та дзеркально-симетричне розташування рослинних візерунків обабіч них; щоразу вузчі донизу стрічки трояндовихгалузок по площині рукава, вузький манжет із зубцюванням петлями по нижньому краю, виключно чорна вишивка хрестиком із двома рядами стебнівки, яка обрамляє уставку.

Сорочка з аналогічним візерунком уставкової та підуставкової смуги Софії Новосад із с. Шарпанці має традиційний крій із глибокою пазухою та стійкою. Натомість, подібне конструктивне та декоративне вирішення станка притаманне іншому виробу – сорочці Софії Козакевич із цього ж села. На відміну від лучицької, рукави шарпанецької відповідають тунікоподібному крою, а декор усього виробу – поліхромний. Таке ж трактування крою жіночих сорочок у 20–30-х рр. траплялося по всій території Опілля. Зокрема, він же використаний при пошитті сорочки із с. Терпилівка Збарзького повіту 1920 року (дата з ініціалами вишита на пазусі сорочки), яка колись зберігалася у Музеї НТШ, тепер – у ЛІМ (ТК-249); сорочки із Заставнівського р-ну Чернівецької обл. із колекції Сергія Пасіченка [13, с. 74], двох сорочок із колекції ІЕМБ, оздоблених монохромною (№ 11) та поліхромною (№ 12) вишивкою, сорочки з колекції Віри Чипурко [13, с. 32]. Від сокальських, окрім декору, вони відрізняються завершенням рукавів – у кожному із зазначених виробів це «відкриті» рукави без манжетів, обшивок і т. д. із вишивкою по краю.

Сорочка Анастасії Пінківської є своєрідним поєднанням традиційного та нового для цієї місцевості крою й озоби. Монохромна вишивка рукавів із традиційним трактуванням мотивів та їхнього розташування і тунікоподібний крій станка з поліхромними мотивами не створили органічної єдності, притаманної давнім виробам. Незважаючи на намагання їх об'єднати за допомогою однакових орнаментальних мотивів, які на рукавах вишиті чорними,

а на пазусі – барвистими нитками, вони, все ж, залишилися чужими. Таке поєднання не набуло поширення, а інші сорочки подібного типу на виставках сіл Лучиці чи Шарпанці відсутні.

Натомість інша новація стала популярною на цих теренах: жіночі сорочки уставкового крою із нівелюванням лінії пришивання уставки до рукава, з вертикальним суцільним розташуванням поліхромних візерунків на цих деталях. Це, зокрема, сорочки Ганни Перфенюк, Павліни Бицької, Анни Матушко. Крім незвичного для цих територій способу оздоблення рукавів, для них притаманні широкі вишиті орнаментальні смуги на пазусі. Скажімо, на сорочці Павліни Бицької візерунки йдуть вздовж усього розрізу майже до талії; у виробі, що належав Ганні Перфенюк, – лише у верхній його частині зі збереженням двоколірної стебнівки вздовж основних швів. Традиційними деталями, прикрашеними візерунками, зазвичай відмінними від того, що був розміщений на рукавах, були також манжети, нижню частину яких викінчували традиційно зубцюванням петлями.

Сорочку Ганни Перфенюк (*іл. 6*) з-поміж інших вирізняє близькість до традиційних зразків із цієї місцевості при новому підході до оздоблення площини рукава. Пропорції її деталей, принципи пошиття та підкреслення інших конструктивних ліній, крім уставкової смуги, залишилися сталими. Кольорова гама вишитих візерунків також апелює до класичних зразків: основний чорний візерунок доповнений золотисто-жовтими барвами. Проте, крім жовтого, у вишивці використані ще помаранчевий та синій, які, вочевидь, підкреслюють національну ідентичність власниці, регулюючись із кольорами українського прапора.

Центральні орнаментальні смуги рукавів складаються з вертикально розміщених двох галузок із різноманітним трактуванням квіткових мотивів, пуп'янків та листків, практично кожен із яких, крім чорного контуру, доповнений кольором. Уникаючи фактичного переплітання мотивів, розміщення їх зі зміщенням на один по вертикалі створює враження суцільного квіткового полотна, обрамленого з двох сторін вужчими смугами з дрібними букетиками. Манжет оздоблений фрагментом центрального візерунку, а пазуха та стійка – іншим у такій самій кольоровій гамі. Проаналізувавши цю сорочку, а також інші вироби 30-х рр., можемо стверджувати,

що при урізноманітненні кольорової гами вишивка сорочок Сокальщини загалом та с. Лучиці зокрема поступово втрачала своє орнаментальне різноманіття, коли кожна вишита смужка мала свій, відмінний від інших, узор.

Відзначаємо також популярність візерунка, який прикрашає рукави сорочки Ганни Перфенюк. Його у такому ж графічному кольоровому трактуванні використано в оздобі виробу з колекції Ірини Мандрик [13, с. 43] й у дещо іншому – сорочки Софії Шевчук із с. Шарпанці. В останньому випадку смуги галузок розташовані дзеркально симетрично одна до одної без зміщення по вертикалі та без бічних вузьких стрічок. Завдяки кольоровим поєднанням та акцентному, а не контурному застосуванню чорного кольору, візерунок сприймається легшим і вишуканішим. Цьому сприяє також впровадження до кольорової гами світло-зеленої, яка перегукується із блакитною, та червоної барв.

Значна кількість жіночих сорочок на виставці «Пам'ять роду» репрезентує ще одну новітню тенденцію в оздобленні жіночої одяжі на західних теренах України. Вона відзначається спрощеним тунікоподібним чи регланним кроєм, різноманітним трактуванням горловини (з коміром, стійкою чи без них, останній з яких, проте, переважає) та манжетів – від доволі широких до повної їхньої відсутності. Оздоблення таких виробів суттєво менше пов'язане із його конструктивними особливостями: від традиційного розташування візерунків по лінії пришивання уставки до рукава – до максимально вільного на всій площині цієї деталі по горизонталі, вертикалі чи діагоналі. Пазуха у таких виробках також, зазвичай, оздоблена однією широкою суцільною орнаментальною смугою, кількома вузькими, одним чи декількома мотивами тощо. У декорі цих виробів часто поєднані різноманітні геометричні (рідше – рослинні чи поєднання рослинних із геометричними) узори однакової чи подібної ширини, розташовані з рівними проміжками між ними, часто незв'язані нічим, крім кольорової гами, між собою. Для сорочок такого типу с. Лучиці притаманна кольорова гама з домінантними чорним та вишневим (рідше червоним) кольором, які доповнені синьо-жовтими барвами, інколи – синім, зеленим, фіолетовим.

З технік вишивання провідна роль у таких виробках беззаперечно належить хресту. Візерунки у цій техніці різноманітні, часто

не пов'язані з традиційними, проте перегукуються або відтворюються зі зміною кольорової гами у сорочках 30-х рр. XX ст. із Волині, Опілля, Підгір'я, Бойківщини, Покуття, як, наприклад, орнамент на пазусі сорочки Юлії Артишук.

Разом із хрестиковими орнаментами у с. Лучиці інколи жіночі сорочки оздоблювали візерунками, виконаними гладдю. Однією з таких є сорочка Софії Лукач (*іл. 7*) – тунікоподібного крою із квадратною горловиною, викінченою петлевим швом червоними нитками. Рукави – прямі без манжетів, а в їхній оздобі використані традиційні для Сокальщини геометричні візерунки, що складаються з ромбів «клинці в клинах». За допомогою кольорових акцентів у центрах ромбів, чергування барв, а також зубчастого завершення кожної з геометричних орнаментальних смуг, вони набули незвичного для цих територій прочитання. Те ж можна сказати і про окремі поліхромні квіткові букетики, розміщені у нижній частині рукава, без чорної барви взагалі.

Крім такого своєрідного трактування давніх візерунків, ця сорочка прикметна розлогою сітчастою площиною посередині пілки, яка є виразним композиційним акцентом. Діагональні лінії у ній виконані хрестиком чорного кольору. На перетині кожної з ліній розміщений квадратик зі стороною у три стібки, в середині якого вписані хрестики синього чи жовтого кольорів. Утворені такою сіткою ромби заповнюють зірчасті мотиви червоною косою гладдю.

Загалом, візерунок, перегукуючись із традиційними сокальськими орнаментами, водночас є чимось цілком новим для цих районів. Його розміщення, величина, кольорові співвідношення та поєднання швів не має аналогів у виробах кінця XIX – початку XX століття. Заразом, він трапляється в інших жіночих сорочках цього району, наприклад, у сорочці із с. Свितязів із МНАП [*17, с. 16*], де в такий спосіб оздоблені манжети. Завдяки монохромному виконанню та співмірності ритму і мотивів інших орнаментальних смуг виробу, він органічно вплетений у загальний декор виробу традиційного уставкового крою.

Зовсім по-іншому ця композиційна схема використана у сорочці із с. Куличків [*13, с. 36*]. Вона суцільно вкриває нижню смугу уставки та більшу частину рукава, манжети, а також використана для оздобу коміра. Тут дещо інакше трактовані квадрати на

перетинах діагональних ліній – їхні серединки заповнені червоними квадратиками зі стороною у два стібки, а синьо-жовті барви чергуються у зірочках з діагональними смугами. Ця сорочка має багато традиційних компонентів: уставковий крій з великим коміром, дуди, завершені зубцюванням петлями, глибоку пазуху, проте її яскраве поліхромне оздоблення із використанням кольорів національного стяга, розміщене не смугами, а широкими площинами, увиразнює поступовий відхід від усталених принципів пошиття вбрання і формування нової традиції.

Опрацювання жіночих сорочок із с. Лучиці, представлених на виставці «Пам'ять роду», яка пройшла в лютому-березні 2024 р. в Інституті досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, засвідчило суттєві зміни у крої, пошитті та оздобленні жіночих сорочок початку ХХ століття. Крім того, аналітичні та альбомні видання допомогли з'ясувати традиційні для цього осередку ознаки.

Висновки. Жіночі сорочки с. Лучиці кінця ХІХ – початку ХХ ст. були уставкового крою з уставками, пришитими по пітканню, з характерним для інших сокальських осередків виложистим коміром або зі стійкою. Рукави завершували манжетами різної ширини або манжетами з фальбанками. Візерунки часто розміщували горизонтальними смугами вздовж основних конструктивних ліній, які зазвичай підкреслювали двома смугами стебнівки, проте зафіксовано сорочку із вертикальними орнаментами вздовж центральних ліній рукавів. У техніках декору домінував хрестик, який доповнювали змережування по лінії пришивання рукава до уставки та зубцювання петлями на манжетах, комірі чи стійці. Припускаємо, що сорочки із монохромним чорним декором могли бути у вжитку водночас із тими, до вишитої палітри яких додавали жовтий або червоний. Зважаючи на тогочасні тенденції, двоколірні сорочки могли носити дівчата, а одноколірні – старші жінки; або ж двоколірні були святковими виробами, тоді як одноколірні одягали у піст.

Візерунки, використані для оздоби лучицьких сорочок, регулювалися з іншими, зокрема, сокальськими, відзначалися чіткими геометричними лініями, значною стилізацією рослинних мотивів та вдалим поєднанням різних за накресленням узорів між собою в одному виробі.

Жіночі сорочки 20–30-х рр. ХХ ст. засвідчують значні зміни у крої, пошитті та оздобленні. Поряд із уставковими сорочками, ужиток входять тунікоподібні, а згодом – блузи регланного крою. При незначних змінах у техніках та орнаментальних схемах, вишитий декор зазнав перетворень у розміщенні (від підкреслення конструктивних деталей сорочки до повного їхнього нівелювання, зокрема уставки; відмови від стрічкового розташування на користь площинного) та значного розширення кольорової гами.

Окремі вироби того часу, зокрема й представлені на виставці, суттєво відрізняються від традиційних для цієї місцевості сорочок, натомість перегукуються із аналогічними виробами сусідніх і навіть віддалених історико-етнографічних районів західної частини України. Цій спільності, на нашу думку, сприяли важливі суспільно-політичні рухи, формування єдиної української політичної нації, візуальним втіленням чого стали сорочки, у декорі яких поєднували синьо-жовті барви, нехарактерні у попередній період. Конструктивні пошуки, поліваріантність розташування і трактування вишитої оздоби свідчать про формування нової традиції, яке, на жаль, не було завершене через радянську окупацію 1939 р. і низку трагічних для України подій, нею спровокованих.

Запропонована розвідка є спробою аналізу вишитої оздоби одного з осередків народної вишивки із залученням пам'яток з інших територій для аналогій та з'ясування поширення того чи іншого явища. Проте дослідження можна продовжити, зосередившись на трансформаціях у крої та декорі жіночих сорочок першої половини ХХ ст., залучивши до вивчення вироби із вишитим оздобленням: чоловічі та дитячі сорочки, запаски або ж аналізуючи тенденції, притаманні декору інтер'єрного текстилю, зокрема, рушників.

1. Білан М. С., Стельмашук Г. Г. Український стрій. Львів : Фенікс, 2000. 328 с. : іл.

2. Глушко М. Етнографічне районування української Галичини (за матеріалами наукових досліджень ХІХ – початку ХХІ ст.). *Галичина: етнічна історія* : тематичний зб. статей. Львів : ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2008. С. 46–80.

3. Гургула І. Народне мистецтво західних областей України. Київ : Мистецтво, 1966. 78 с.

4. Гургула І., Чехович С. Народні майстри. Львів : Кн.-журн. вид-во, 1959. 90 с.

*Іл. 1. Сорочка Анни Мартинюк.
Початок XX ст.*

*Іл. 2. Сорочка Юлії Артищук.
1910-ті рр. XX ст.*

*Іл. 3. Запаска.
20-30-ті рр. XX ст.*

*Іл. 4. Сорочка Анастасії Пінковської.
20-30-ті рр. XX ст.*

Іл. 5. Сорочки із с. Лучиці та с. Шарпанці. Початок XX ст.

*Іл. 6. Сорочка Ганни Перфенюк.
20-30-ті рр. XX ст.*

*Іл. 7. Сорочка Софії Лукач.
30-ті рр. XX ст.*

5. Етнографічна колекція «Відкрита скриня». URL: <https://vskrynia.com.ua/pro-nas/> (дата звернення 01.03.2025).

6. Захарчук-Чугай Р. В. Українська народна вишивка. Західні області УРСР. Київ : Наук. думка, 1988. 192 с.

7. Кара-Васильєва Т. Історія української вишивки = History of Ukrainian Embroidery. Київ : Мистецтво, 2008. 463 с.

8. Квітуче народне мистецтво. Вишивка, тканини, кераміка та писанки на Сокальщині : альбом / редкол.: О. Л. Кульчицька, С. Й. Сидорович, І. В. Гургула, С. Т. Вальницька. Львів : Каменяр, 1964. 46 с.

9. Кирчів Р. Ф. Етнографічне районування України. *Українське народознавство* : навч. посібник. Львів : Фенікс, 1994. С. 56–71.

10. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія = Kulynych-Stakhurska O. The Art of Ukrainian Embroidery. Techniques and Technology. Львів : «Місіонер», 1996. 184 с.

11. Макачук С. Історико-етнографічні райони України : навч. посібник. Львів, 2012. 352 с.

12. Матейко К. І. Український народний одяг. Київ : Наук. думка, 1977. 224 с.

13. Нетлінні. Українські державні символи у народній вишивці та ткацтві = Imperishable. Ukrainian State Symbols in the Folk Embroidery and Weaving / упоряд.: Л. Воронюк, В. Щибря. Київ : «Р. К. Майстер-принт», 2023. 360 с.

14. Ніколаєва Т. Український костюм. Надія на ренесанс. Київ : Дніпро, 2005. 320 с.

15. Олена Кульчицька (1877–1967). Народний одяг західних областей України (зі збірки Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького) : Альбом-каталог / упоряд.: Л. Кость, Н. Ленько. Львів : Апріорі, 2018. 316 с. : іл.

16. Приймак Х. П. Народне мистецтво Сокальщини другої половини XIX – першої половини XX ст. в умовах етнокультурного порубіжжя (історія, типологія, художні особливості) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.06. Львів, 2019. 293 с.

17. Сокальська вишивка. З фондів Музею народної архітектури та побуту у Львові / авт., упоряд. Н. Гаврилів. Львів : Апріорі, 2022. 28 с.

18. Стельмашук Г. Давнє вбрання на Волині : етнографічно-мистецтвознавче дослідження. Луцьк, 2006. 280 с.

19. Українські взори. Збірка Ольги Бачинської / упоряд.: Л. Воронюк, М. Олійник, Т. Зез. Перше вид. Київ : Видиво, 2024. 272 с.

20. Українські народні вишивки. Львівська область / відп. ред. М. К. Івасюта, альбом склала Л. Т. Кравчук. Київ : Вид-во АН УРСР, 1961. 32 с., 40 табл.

21. Чехович С. Народне мистецтво Сокальщини. Опрацьовано на матеріалах ЛДМУМ. Львів, 1957. 33 с.

22. Чипурко В. Чорноцвіт. Сокаль. Орнаменти. Крій та орнаменти надбужанських сорочок. Львів : Dzhezva, 2023. 420 с.

23. Sokalski B. Powiat Sokalski pod względem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym. We Lwowie : Nakładem Muzeum im. Dzieduczyckich, 1899. XVI + 496 s.

References

1. Bilan, M. S. & Stelmashchuk, H. H. (2000). *Ukrainskyi strii* [Ukrainian costume]. Lviv : Feniks, 328 p. : il. [in Ukr.].

2. Hlushko, M. (2008). *Etnohrafichne raionuvannia ukrainskoi Halychyny (za materialamy naukovykh doslidzhen XIX – pochatku XXI st.)* [Ethnographic zoning of Ukrainian Galicia (based on scientific research of the XIX – early XXI centuries)]. *Halychyna: etnichna istoriia* : tematychnyi zb. statei. Lviv : VTs LNU imeni Ivana Franka, pp. 46–80. [in Ukr.].

3. Hurhula, I. (1966). *Narodne mystetstvo zakhidnykh oblastei Ukrainy* [Folk art of the Ukrainian Western Regions]. Kyiv : Mystetstvo, 78 p. [in Ukr.].

4. Hurhula, I. & Chekhovych, S. (1959). *Narodni maistry* [Folk craftsmen]. Lviv : Kn.-zhurn. vyd-vo, 90 p. [in Ukr.].

5. *Etnohrafichna kolektsiia “Vidkryta skrynia”* [Ethnographic collection “Open Chest”]. Retrieved from: <https://vskrynia.com.ua/pro-nas/> [in Ukr.].

6. Zakharchuk-Chuhai, R. V. (1988). *Ukrainska narodna vyshyvka. Zakhidni oblasti URSR* [Ukrainian folk embroidery. Western Regions of USSR]. Kyiv : Nauk. dumka, 192 p. [in Ukr.].

7. Kara-Vasylieva, T. (2008). *Istoriia ukrainskoi vyshyvky* = History of Ukrainian Embroidery. Kyiv : Mystetstvo, 463 p. [in Ukr., Eng.].

8. Kulchytska, O. L., Sydorovych, S. J., Hurhula, I. V. & Valnytska, S. T. (1964, ed). *Kvituche narodne mystetstvo. Vyshyvka, tkanyny, keramika ta py-sanky na Sokalshchyni* [Flourishing folk art. Embroidery, fabrics, ceramics and easter eggs in the Sokal Region] : albom. Lviv : Kameniar, 46 p. [in Ukr.].

9. Kyrchiv, R. F. (1994). *Etnohrafichne raionuvannia Ukrainy* [Ethnographic zoning of Ukraine]. *Ukrainske narodoznavstvo* : navch. posibnyk. Lviv : Feniks, pp. 56–71. [in Ukr.].

10. Kulynych-Stakhurska, O. (1996). *Mystetstvo ukrainskoi vyshyvky. Tekhnika i tekhnolohiia* = The Art of Ukrainian embroidery. Techniques and technology. Lviv : “Misioner”, 184 p. [in Ukr., Eng.].

11. Makarchuk, S. (2012). *Istoryko-etnografichni raiony Ukrainy* [Historical and ethnographic Regions of Ukraine] : navch. posibnyk. Lviv, 352 p. [in Ukr.].

12. Mateiko, K. I. (1977). *Ukrainskyi narodnyi odiah* [Ukrainian folk clothing]. Kyiv : Nauk. dumka, 224 p. [in Ukr.].

13. Voroniuk, L. & Shchybria, V. (2023, comp.). Netlinni. Ukrainski derzhavni symvoly u narodnii vyshyvtsi ta tkatstvi = Impereshable. Ukrainian state symbols in the folk embroidery and weaving. Kyiv : “R. K. Master-Print”, 360 p. [in Ukr., Eng.].

14. Nikolaieva, T. (2005). Ukrainskyi kostium. Nadiia na renesans [Ukrainian costume. Hope for a renaissance]. Kyiv : Dnipro, 320 p. [in Ukr.].

15. Kost, L. & Lenko, N. (2018, comp.). Olena Kulchytska (1877–1967). Narodnyi odiah zakhidnykh oblastei Ukrainy (zi zbirkyy Natsionalnoho muzeiu u Lvovi imeni Andreia Sheptytskoho) [Folk clothing of the Ukrainian Western Regions (from the Collection of the Andrey Sheptytsky National Museum in Lviv)] : Albom-kataloh. Lviv : Apriori, 313 p. : il. [in Ukr.].

16. Pryimak, Kh. P. (2019). Narodne mystetstvo Sokalshchyny druhoi polovyny XIX – pershoi polovyny XX st. v umovakh etnokulturnoho porubizhzhia (istoriia, typolohiia, khudozhni osoblyvosti) [Folk art of Sokalshchyna in the second half of XIX – first half of XX century in the ethnocultural near border territory (history, typology, artistic peculiarities)] : dys. ... kand. mystetstvoznavstva : 17.00.06. Lviv, 293 p. [in Ukr.].

17. Havryliv, N. (2022, comp.). Sokalska vyshyvka. Z fondiv Muzeiu narodnoi arkhitektury ta pobutu u Lvovi [Sokal embroidery. From the funds of Museum of folk architecture and everyday life in Lviv]. Lviv : Apriori, 28 p. [in Ukr.].

18. Stelmashchuk, H. (2006). Davnie vbrannia na Volyni [Old clothing in Volyn] : etnografichno-mystetstvoznavche doslidzhennia. Luts'k, 280 p. [in Ukr.].

19. Voroniuk, L., Oliinyk, M. & Zez, T. (2024, comp.). Ukrainski vzory. Zbirka Olhy Bachynskoi [Ukrainian patterns. Collected by Olha Bachynska]. Pershe vyd. Kyiv : Vydvo, 272 p. [in Ukr.].

20. Kravchuk, L. T. (1961, comp.), Ivasiuta, M. K. (ed.). Ukrainski narodni vyshyvky. Lvivska oblast [Ukrainian folk embroideries. Lviv Region]. Kyiv : Vyd-vo AN URSR, 32 p., 40 tabl. [in Ukr.].

21. Chekhovych, S. (1957). Narodne mystetstvo Sokalshchyny. Opratsovano na materialakh LDMUM [Folk art of Sokal Region. Based on materials from LDMUM]. Lviv, 33 p. [in Ukr.].

22. Chypurko, V. (2023). Chornotsvit. Sokal. Ornamenty. Krii ta ornamenty nadbuzhanskykh sorochoch [Blackbloom. Sokal. Ornaments. Cut and ornaments of Nadbuzhanian shirts]. Lviv : Dzhezva, 420 p. [in Ukr.].

23. Sokalski, B. (1899). Powiat Sokalski pod wzgledem geograficznym, etnograficznym, historycznym i ekonomicznym [Sokal District in terms of geography, ethnography, history and economy]. We Lwowie : Nakładem Muzeum im. Dzieduszyckich, XVI + 496 p. [in Pol.].

Tetiana Kutsyr, Candidate of Art History, Scientific Researcher, Folk Art Department, Institute of Ethnology of National Academy of Sciences of Ukraine

Folk Embroidery in the Village of Luchytsi: Traditions and Innovations of the End of the XIX – the First Half of the XX Centuries

The author focuses on the analysis of the folk embroidery features of the village of Luchytsy, Sheptytskyi district, Lviv region, based on the exhibition “Memory of the Genus” (12.02.24–29.03.24) at the Research Institute for Art Library Resources of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. The main attention is paid to the traditional principles of women’s shirts decorating, as well as innovations of the first half of the 20th century, and their combination with each other.

Women’s shirts of the late 19th and early 20th centuries had shoulder inserts cut with a big button-down or a banded collars, and sleeves with cuffs of different widths. Patterns were often placed in horizontal stripes along the main structural lines, which were usually emphasized by two stripes of back stitches. There were also shirts with vertical ornaments along the central lines of the sleeves. The cross-stitch dominated in the shirts’ decor, monochrome (black), less often two-color (black-yellow, black-red) embroidery. Craftswomen decorated shirts with geometric and floral ornaments, close to Sokal from other centers.

Based features of the traditional shirts’ decor were the proportionality of all the details of the items, the subordination of the decor to the items’ cut, black cross-stitch embroidered decor on white fabric, which evoked associations with lace.

In the women’s shirts of the 1920s and 1930s, the cut and decor changed significantly. Instead of the shoulder inserts cut, preference was given to a tunic-like or raglan shirts’ cut. The exquisite one- or two-color decoration was replaced by multi-colored patterns. Sometimes the color transformed traditional patterns beyond recognition, but the craftswomen also used ornaments characteristic of other historical and ethnographic regions of western Ukraine.

Constructive searches, the multivariate arrangement and interpretation of embroidered decoration indicate the formation of a new tradition, which, unfortunately, was not completed due to the Soviet occupation of 1939 and a series of tragic events for Ukraine provoked by it.

Keywords: embroidery, tradition, innovation, décor, cut, ornament, motive.